

ΠΙΣΜΟ ΠΕΔΕΣΕΤ ШЕСТΟ*

Αποσπάσματα ἐπιστολῶν νς

Ευάγριος Ποντικός

Евагрије Понтијски

1. Ἰκανῶς ἡμᾶς παρακέκληκας, ὧ σῶφρον, καὶ διὰ παραμυθίας τὸ πένθος κατέσβεκας καὶ δάκρυσι τόπον οὐ δέδωκας· οὐ γὰρ προσήκει πενθεῖν περὶ τῶν κοιμωμένων, ὅτι οὐ λυπούμεθα καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα· εἰ δὲ μὴ πως λέγομεν τῷ θεῷ, ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου, ὡς τοῦ σώματος κωλύοντος δοξολογίαν καθαρὰν θεῷ ἀναπέμψαι· τὰ γὰρ αἰσθητήρια ἐπὶ τὰ σωματικὰ ῥέπει, ὃ δὲ νοῦς εἰς τὰ πνευματικὰ βλέπει, οἷς ὁ θεὸς ἡμῶν ἐπαναπαύεται. Τοιγαροῦν ἀρχάριος ὁ νοῦς βδελύσσεται ἐν τοῖς σωματικοῖς ἐπιποθῶν μονῶ τῷ θεῷ διαλέγεσθαι.

2. ὡσπερ γὰρ ἀπορόν ἐστι ἀσώματον τοῖς σωματικοῖς πλησιάζειν, οὕτως ἀδύνατον ἄνευ νοῦς ἀσώματον τὸν ἀσώματον ὁρᾶν·

1. Довольно си нас утешио, о мудри човече, јер си храброшћу сасекао жаловање и ниси дао места сузама. Не приличи нама да жалујемо за умрлима „да не бисмо туговали као они који немају наде“ (1. Сол. 4, 13). Ако то није случај, како ћемо онда казати Богу: „Изведи из тамнице душу моју да се исповедам имену Твоме“ (Пс. 141, 8), као они који су запречени телом да узнесу чисто славословље Богу? Јер чула нагињу ка телесним, а ум гледа према духовним /стварима/ у којима пребива Бог наш. Због тога ум осећа презир према телесним стварима, жудећи да насамо разговара с Богом.

2. Као што је немогуће да бестелесне приступе телесним /стварима/, исто тако је немогуће без бестелесног ума видети бес-

* Извор: Βιβλιοθήκη Ελλήνων Πατέρων καὶ Εκκλησιαστικῶν Συγγραφέων (ΒΕ-ΠΕΣ), Τόμος 79, Ευάγριος Ποντικός, *Επιστολαί, Αποσπάσματα ἐπιστολῶν νς*, стране 229–231. Речи у заградама су додатак преводиоца.

οὐχ ὁ νοῦς τὸν θεὸν ὁρᾷ ἀλλ' ὁ καθαρὸς νοῦς, μακάριοι γὰρ οἱ καθарοὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. Βλέπε ὅτι οὐ τὴν καθарότητα μακαρίζει ἀλλὰ τὴν ὄψιν, ὅτι καθарότης ἐστὶν ἀπάθεια λογικῆς ψυχῆς, ὄψις δὲ θεοῦ ἀληθινῆ ἐπίγνωσις τῆς μιᾶς οὐσίας τῆς προσκυνητῆς Τριάδος, ἣν ὁρῶσιν οἱ ἐνθάδε τὰς ἀναστροφὰς ἐπιτελέσαντες τε καὶ δι' ἐντολῶν τὴν ψυχὴν καθарίσαντες.

3. Μία δὲ τῶν ἐντολῶν καὶ ἀρχικὴ ἐστὶν ἡ ἀγάπη μεθ' ἧς ὁ νοῦς καθарᾷ τὴν πρώτην ἀγάπην, τὸν δὲ θεόν. Διὰ γὰρ τῆς ἡμῶν ἀγάπης τὴν θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην ὁρῶμεν, ὡς γέγραπται ἐν τῷ Ψαλμῷ, διδάξει πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ. Πραῦς δὲ ἦν Μωσῆς παρὰ πάντας ἀνθρώπους καὶ καλῶς εἶπε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐγνώρισεν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῆϊ.

4. Ταυτην τὴν πραῦτητα ἐγχείρισον τοῖς ἀδελφοῖς σου βραδέως πρὸς τὸν θυμὸν μεταστρέφειν, ὅτι οὐδεμία κακία ὡς ὁ θυμὸς τὸν νοῦν δαίμονα γενέσθαι ποιεῖ δὲ τῆς ὀργῆς τοῦ ταράσσοντος· γέγραπται γὰρ ἐν Ψαλμῷ, θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βουούσης τὰ ὦτα αὐτῆς. Καὶ μὴ οἶον ὅτι τί ἄλλο ἐστὶ δαίμων ἢ ἄνθρωπος ὀργῆ διατεταραγμένος, τῆς δὲ αἰσθήσεως ἐξελεθῶν, ὅτι τὰ τῶν δαιμόνων σώματα χρῶμα ἔχει καὶ σχῆμα τὴν δὲ ἡμῶν αἴσθησιν ἀποφεύγει ἐπεὶ ἡ κρᾶσις αὐτῶν

телесне /ствари/. Јер, није ум онај који /по природи/ види Бога, већ /једино/ чисти ум: „Блажени чисти срцем јер ће Бога видети“ (Мт. 5, 8). Запази да не назива чистоту блаженом, већ виђење; чистота је бестрашће логосне душе, а виђење Бога јесте истинско познање једне суштине обожаване Тројице, коју ће видети они који окончају свој пут /овде/ и очисте душе своје кроз /испуњавање/ заповести.

3. Прва и најважнија заповест јесте љубав, којом ум види изворну љубав, тј. Бога. Јер кроз нашу љубав ми сагледавамо Божију љубав према нама самима, као што је написано у псалму: „Научиће кротке путевима Својим“ (Пс. 24, 9). Но, Мојсије беше кроткији од свих људи и добро каза Дух Свети: „Казао је путеве Своје Мојсију“ (Пс. 102, 7).

4. Подучавај своју браћу овој кротости, како се не би тако лако предавали раздражљивости; јер ни једно зло не претвара ум у демона као што то чини раздражљивост кроз узбуркавање гнева. Зато је написано у псалму: „Гнев је њихов попут змије, као у аспиде глуве и која зачепљује уши своје“ (Пс. 57, 4). И немој мислити да је демон ишта друго до ли човек пометен гневом и лишен /сваког/ опажања. Иако тела демона имају боју и облик, они измичу нашем опажању, јер је каквоћа њихових тела изван наших чула опажања. Зато, када пожелe да се покажу некоме, они подражавају наша /

ἀνομοία τῆς τῶν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν αἰσθησιν κειμένων σωμάτων. Ὅταν δὲ θέλωσι φανῆναί τι μᾶλλον πάσαις ταῖς μορφαῖς τοῦ ἡμῶν σώματος ὁμοιοῦνται, τὸ δὲ αὐτῶν σῶμα οὐ δηλοῦσιν.

5. Μὴ οὖν τις τῶν ἀδελφῶν ὄφει ὁμοιοῦσθω καὶ μὴ ἀποδέχου ἐγκράτειαν ἧς ἡ πραῦτης μακρὰν ὡς γὰρ ἂν τῆς μὲν ἐδώδης τε καὶ τοῦ ποτοῦ ἀπέχῃται ἐντὸς δὲ αὐτοῦ θυμὸς ἀσχήμων ἐξῆπται, ὁμοίος ἐστὶ νῆϊ ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ τῆς ὀργῆς δαίμονος ἀγομένη.

6. Εἰπέ μοι διὰ τι ἐλομένη ἡ Ὑραφή τὸν Μωυσῆ ἐπαινέσαι ἀφείσα πάντα τὰ θαύματα τὴν πραῦτητα μόνην ἐμνημόνευσεν; Ὅτι οὐκ εἶπεν ὅτι Μωσῆς ἐν δώδεκα πληγαῖς τὴν Αἴγυπτον ἐπαίδευσεν, καὶ ἐξήγαμεν αὐτῆς λαὸν βαρὺν καὶ οὐκ εἶπεν, ὅτι Μωυσῆς πρῶτος νόμον παρὰ θεοῦ ἔλαβεν καὶ γινῶσιν τῶν αἰώνων τῶν γεγομένων ἐδέξατο, οὐδὲ ὅτι ῥάβδῳ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἐσχισεν καὶ ἐκ πέτρας ὕδωρ ἐξήγαγε τῷ διψοῦντι λαῷ, ἀλλὰ εἶπεν ὅτι μόνος εἰσθήκει ἔμπροσθεν θεοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν Ἰσραὴλ ἀφανίσει θέλοντος καὶ ἐδεῖτο ἐξαλειφθῆναι μετὰ τῶν υἰῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· φιλανθρωπίαν καὶ ἀδικίαν ἐθηκεν ἔμπροσθεν θεοῦ λέγων, ἀφᾶες αὐτοῖσι εἰ δὲ μὴ ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου ἧς ἐγραψας. Ταῦτα εἶπεν ὁ πραῦς, ὁ δὲ θεὸς μᾶλλον εἶλατο ἀφείναι τοῖς ἡμαρτηκόσιν ἢ ἀδικεῖν εἰς Μωυσῆν.

7. Παρῆκεν ἡ Γραφή τὸν ἔνδοξον σιτισμὸν τοῦ μάννα καὶ

људска/ тела на различите начине и не показују сопствена.

5. Нека, дакле, нико од браће не буде попут змије и не одобравај ниједно уздржање које је далеко од кротости. Јер онај који се уздржава од хране и пића, али у себи гаји неоправдану раздражљивост, подсећа на брод који се налази усред морских таласа навођен демоном гнева.

6. Реци ми, наиме, зашто Писмо – желећи да похвали Мојсија – оставља по страни сва чудеса и приповеда једино о /његовој/ кротости? Јер /Писмо овде/ не говори како је Мојсије казнио Египат са дванаест пошаста и извео изабрани народ оданде. И не помиње да је он био први који је примио Закон од Бога и познање прошлих векова, нити говори како је поделио Црвено море својом палицом, ни да је извео воду из стене за жедни народ. Уместо тога, Писмо казује да је он стајао у пустињи сам пред Богом – јер Бог захеле да истреби Израил – тражећи да буде уништен заједно са синовима свог народа. Пред Богом изнесе и човекољубље и безакоње, говорећи: „Али опрости им грех; ако ли нећеш, избриши ме из књиге своје коју си написао“ (Изл. 31, 32). Тако збори кротак човек! Но, Бог радије опрости онима који су сагрешили него што учини неправду према Мојсију.

7. Писмо прескаче и чувени /догађај/ храњења маном,

ὄρνιθας τῶν ὀρυγομήτρων καὶ τὴν νηστείαν Μωϋσῆ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὑψηλοτέρην καὶ τὸ σκῆνωμα ἀλληγορικῶς τυποῦν τοὺς αἰῶνας τε γενομένους καὶ τοὺς ἐσομένους καὶ τοῦτο μόνον ἐπήνεσεν, ὅτι Μωϋσῆς δὴ πρᾶξ παραπάντας τοὺς ἀνθρώπους. Ὡ τοῦ μεγάλου θαύματος ὅτι πᾶσαν τὴν σοφίαν Μωϋσῆ δυο σημείους περιέγραψε καὶ γὰρ ὁ ἔπαινος αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα Μωϋσῆ δυο σημείων ἐστί.

8. Καὶ Δαυὶδ μνημονεύων τὴν πρᾶτῆτος ἀρετὴν λέγει μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαυὶδ καὶ πάσης τῆς πρᾶτῆτος αὐτοῦ. Παρεσιώπησε τὸ ὅτι τὰ γόνατα αὐτοῦ ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας καὶ ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον, καὶ τὸ ὅτι ἠγρύπνησε καὶ ἐγενήθη ὡσεὶ στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματι καὶ εἶπεν μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαυὶδ καὶ πάσης τῆς πρᾶτῆτος αὐτοῦ.

9. Κτῶμεθα καὶ ἡμεῖς ταύτην τὴν πρᾶτῆτα τοῦ εἰπόντος, μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶξ εἰμί καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, ἵνα διδάξη ἡμᾶς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ ἀναπαύσῃ ἐν βασιλείᾳ τοῦ οὐρανοῦ.

неочекивано падање препелица /с неба/ и Мојсијево уздржање – које беше изнад људске природе; затим /лаконски/ прелази и преко алегоријске скиније у којој су изражени прошли и будући векови и похваљује само оно: „да Мојсије беше кроткији од свих људи“ (Бр. 12, 3). О, какво је то велико чудо да Писмо показује сву Мојсијеву мудрост у два чудеса! Јер ове две похвале и Мојсијево име показују два чудесна знака.

8. Такође и Давид, размишљајући о врлини кротости, говори: „Опомени се Господе Давида и све кротости његове“ (Пс. 131, 1). „Оставља по страни чињеницу да му колена посташе слаба од поста и тело беше истрошено од недостатка уља“ (Пс. 108, 24), „да држећи бдења постаде као врабац на крововима“ (Пс. 101, 8), „па /уместо тога/ каза: Опомени се Господе Давида и све кротости његове“.

9. Да и ми стекнемо кротост онога који рече: „Научите се од мене; јер сам ја кротак и смирен срцем“ (Мт. 11, 29), да и нас научи путевима својим и успокоји у Царству небеском.

*Превод са старословјенског:
Лазар Нешић*

Примљено: 3. 11. 2015.
Одобрено: 25. 11. 2015.